

Landskap: *Måne* Upptecknat af *Emil Noderman*
 Härad: *Bjäre* Adress: *Svenstorp, Höf*
 Socken: *Höf* Berättat af *John Petersson*
 Uppteckningsår: *1930* Född år *1872 i Höf Hallavara*

Uppteckningen rör *En ryggåsgård i Bjäre*
Hallavara av Höfs socken

Av de ryggåsgårdar, som ännu orot
 slutet av sidsjöfletna sekel funnos kvar
 inom Höfs socken, återstår numera ingen.

Och inom den skånska provinsen förde,
 enligt uppgift från sakkunnigt kall,
 ej finnas fler än tre enårade ryggåsbygg-
 nedes kvar på sin ursprungliga plats.
 och dessa inom norra delen av Bjäre härad.
 nämligen den juvelsare Bölin, strax

invid Bästad tillhöriga, "Palmargården"
i Därfors, Västra Karupps socken, vida Råda
ryggåslyggnad, Paulus, som äges av
laufr. Paulus Nilsson, Håsiinge, Västra Ka-
rupp - den senare dock tyvärr i ganska
förfallne skick. Även inom öfriga syd-
svenska länder kan tändas denna gamla
lyggnadstyp hastigt försvinna, där
stades som här i Skåne för gätlämnade plats
för gårdar, uppförda enligt nya och me-
re praktiska lyggnadsmetoder, som
Råda tillfridsställe tidens krav på stör-
re utrymme och ökad bekvämlighet.
Som en snabbt försvinnande lyggnads-
typ med uråldriga rötter - vilka mögli-
gen kunde gå tillbaka till den gamla järn-
tiden, då våra förfäder pullto "under so-
tad äs" de fånga vintertvällarna, bär
Råde utmärkt

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2

3206

med de stora flammade brasan för
härden i salus mitt och husfader i
högåtet mellan snidade högåtesstolpar.
— har du en Kulturhistoriskt intresse,
som ej må föråtas.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

3206

Vissertligen har ju denna byggnadstyp
under seklernas lopp undergått föränd-
ringar, men ursprungligen ha våra enåsa-
de ryggåsstugor torde dock möjligen
kunna räkna härifrån sin från den ti-
den. (Av den bränsade ryggåsstuge-
typen torde ännu åtskilliga finnas kvar
i Skåne.) Den förstnämnda efter-
träddes i många delar av Rorsvirkets
byggnader med tegel som fyllnad men
dessa försvann på smärningarna
och upphörde att sätta sin prägel på byg-
gen, stundom till följd av att man över-
klädde Rorsvirkets byggnader med trä.

Ännu är det dock möjligt att här och var
på se en korsvirkets byggnad av nämnda
da typ, men praktiskt taget har, som
nämndts, även dessa liksom och tyvärr
allt mer de gamla vackra Ringbyggnads
rödmålade lemdgårdarna med stensatt
gårdspplan och ofta mossbekäckta hal-
stak, för att i sin ordning lämna rum för
en mera ändamålsenlig gårdstyp.

Den byggnadsbyggnadstyp, som här
kommer att beskrivas, torde i huvudsak
vara en typisk representation för det
"sydsvenska huset" — en standardform
för bestaden på landsbygden, vilken
på sydsvenska höglandets södra och
sydvästra sluttningar varit förhå-
llandes sedans medeltiden. Det har
nämligen varit möjligt påvisa, att
nämnda byggnadstyp

med den låga, eldstadsförsedda ryg-
gästugan mellan flera tvärens loft-
byggda rum funits vid senare delar
av 1300-talet.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

3206

Ryggsbyggnaden, sådan
de gamle uti: byggnaden ännu minnas
den, bestod i mitten av "höjstovan", som
de kallade den, samt vid vardera sidan
av denna tvärens kamrar jämte "lång-
garsten", som skilde det ena kammar-
paret från "höjstovan", varit i senare
tid i förnärmare senare hem tillkom-
mit en sal för att därmed bättre utrymme
skulle beredas åt husets gäster vid hög-
tidliga tillfällen.

Den ryggasbyggnad
utgjord emellertid i fråga om inredning
en en utbyggnad av en äldre typ
från tidigare

skriv endast på denna sida!

arkivnummer

Denne pistnåvuds Råmesteknades
även den med stugan i mitten men
med ett "västra hus" väster om denna
samt "östra hus" med "långt färdstun"
väster om denna.

Huruvida någon planritning jämte
detaljerad beskrifning öfver dylik
äldrig byggnad i Skane tidigare
blivit utgjord liksom och Huruvida den
samma varit typisk för någon större
större del af den Skanska provinsen
är mig obekant.

Huru som helst torde dock någon
nordskansk ländgård, tillhörande
denne byggnadsstil ha funnits. Svår
sadan storstiftets genomförande, var-
för det också torde vara af intresse att få
någon inblick i denna byggnads konstruktion
samt Råmestern om livet, som

4
som förde sig därinne under helt
andra livsbetingelser än den moderna
tidens: en gammalt odlingsätt, en sad
och bruk, en useldriga redskap, kläde
dräkt m.m.

De gamla gårdarna in
om socknen voro i regel. Så vill möjligt
uppförda invid vattendrag, (bäckar och
Källor), enär i äldre tiders förmåga
ra berannar — stundom drökt invid en
vattumädder på håla, ej djupare än att man
utan svårighet kunde gräva den med
en spade — varför man från dess
mipst hämta vatten för gårdens behov
nådan kreaturen under den kallare
årstiden släpptes ut för vattning,
varvid dessa själva fingo leta sig väg
till en bäck eller Källa i skogen. — Den
Pringslägga

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

3206

Skriv endast på denna sida!

hade varit "murebygggnaden" vid den
sida hädan flöt. — Byggnadsätt
och inredning framgår av planritning
jämte beskrifning till denna —
och har utförts af underfuktad ent. munt-
lig redogörelse af ägdomens nuvarande
ägare Lantbr. John Petersson i Hallavarna
i ung. 160 staka, som småll räknade i alnar
och lum.

Byggvästugan var knuttimrad
och försed med takfönster, och hela gården
var var uppförd intill $2\frac{1}{2}$ alnars höjd
från syllan med liggande 3 tumes plank,
gluggade in i ekstolperverk av grova di-
mensioner. Sin en alns höjd från planket
uppstäl lejden utfylldes mellanrummet
mellan stolparna av lerbruk med flätad
halmsäck för att stöja detta.

Gården var

Skriv endast på denna sida!

rödmålad med

N
(A.N.)

färg, som var sammansatt av fästerossad
röt Krita, löst i vatten med kokt råg-
mjöl och linfrö (linolja urkokad i färgen)
Som leindegamne. I slutet, gårdgrundin,
och övre delen av väggarna (terrängen)
Kalkades varje år.

Kompletterande beskrivning till
gården följer här nedan: I stugans "hjär-
nuskav" var plats för brännvinsflaska
med glas, ihunden hyllorna var en låda,
innehållande knivar och gafflar. Över det
långa bordet framför "närre bänk", som
bestod av en grov stenskiva, vilade på två
en korsben, förenade med en smal plankå,
hängde i spikar vid sparrarna en rad kan-
tor och muggar samt "järndallare".

"Ankänken", vid sidan om "Kalkelonen",
utgjorde vintertiden förvaringsrum för
bl. a. potatis. Skriv endast på denna sida! samt var tillika

10

3206

en omtyckt pillplato för de gamle. I hör-
net in till fars och mors sång var i ugns-
muren "austkaved", utgörande en lämplig
plato för preker och kaffe (då sådant fanns)
m.m. I "bänkaskaved" mellan de båda
sångarna förvarades pengars och värde-
papper. Då man genom en dörr invid
dalsklockan kom in i "västra hus", såg
man där utmed väggarna skåp och
i runda vris nedlagda sång- och gångskå-
der samt linnevarnader. "Västra hus"
användes f. ö. till gästtrum, varjämte det
utnyttjades av ungdomen för lek och
dans, då man kom tillsammans på "ledigt",
d. v. s. då far och mor var på kalas o. d.

I detta hus en lång bänk med lås stö-
va, som även användes vid butning, liksom
även några stolar. Vid större folksamling-
ar brukade

Skriv endast på denna sida!

man användas

11 maj 1900
Saml. 1900
Bjäre
K. H.
1900
1892 i 1894

Långa leräder, som lades på stolarna och placerades utmed väggarna. Vid målliden -
na framflyttades dessa till leordet.

Neill på norra väggen var ett fönster
1 1/2 alnar högt samt två alnar bredt
med 8 små blyinfästade rutor i varje
fönsterhalva och en paus mellan och
utseende varo övriga fönster i byggnad-
en. "Västra hus" loftutrymme använd-
des som upplagsplats för krödsäd, korn
och ärtor. "Östra hus" utgjorde förra-
rum för östern, nyöstkist, kött-
kålar och sietern. Uppse i taket varo:
Krokar fästa tvärrästa på vil-
ka krödet var upplagt - där låg det torrt
samt var skyddat för råttor, vidare hängde
i taket prävar, träd på "lysappenden"
samt knippen med malör. Uppse på
loftet var här

till förvaring.

När den öfversta västra sidan
av murningen i "staersed" eldade man
såväl till kakkelonen som till "grydorna"
därvid man förde in bränslet med en stång
försedd med en klyka. - Vid östra sidan
av den södra murningen låg "risaled",
risbränslet såväl kuggat "ajne" = enris.

Invid södra väggen, mitt emot mur-
ningen låg bräuvinstunnan (Kylaren),
genom hvilken de ledde med varandra för-
enade Ropparören från bräuvinspan-
nan ledde till en mindre bräuvinstunna,
dit bräuvinspannan, sedan det blivit
antänt i Kylaren. Vidare stod utmed
samma vägg "kyggetkar" och "lryggetkar".

I hörnet mot gårds sidan stod handkö-
jan, vid vilken var fäst en så lång länk-
all hunden

3
bevakningens till "lilleport" med
obehöriga besökande.

"Huggarhuset" inredning: På
väggen mot "stausen" var verktygsupps-
sättningen. På golvet stod huggstaketen
bestående av ett naturligt klubb (vuxet)
träd, kedlande en spetsig vinkel (avsågs
till lämplig längd) med tre ben i under, samt
"hållbänken" ("mären"), vilken användes
i s. f. hyvelbänk (som då ej fanns) och i s. f.
hyvel en s. p. "bänkniv", som vanligen ut-
gjordes av en gammal lic, den där var köjd
även vid lönss spets, med tygstycken om-
lindade på lägga de köjda delarna (utom
detta var även en flitigt använt verk-
tyg). I syvästra hörnet mål gardsidan
ställdes "gagnsvirket" (basta delen av
det, som erhålls, då man huggit träd i skogen)
Östra delen av

4. Lånade plats för karv bunken. Stora
delen av ladugårdslången upptogs av
"Storport", som utgjordes av två port-
lörrar: en större och bredare, kallad porten,
samt en smalare, kallad "lengan". Stör-
re port öppnades utåt och "lengan" inåt. Båda
voro av samma höjd samt voro upphäng-
da på två små järn i motsatta väg-
gar. Stången stötte fanns icke, utan
större port fasthölls på sin plats med en
kom (eller hake) och lengan stängdes intill
större port med en "klickkläs" - sådant som
ännu finnes på gamla gårdar. Innantill
var porten försedd med en stor träringel
eller lås, kallad "sköld" (antörhjul) eller
skollet. Lengan fanns på lämplig
höjd en "klickhå" - man öppnade
nämligen aldrig porten eller lengan för
besökande, förän man

först genom detta övertygat sig om, att
 Leum eller dessa voro valkonnam eller
 åtminstone fridligt sinuade beotkande.

Men ej nog därmed, strax ovanom "Rikta-
 hålet" var ett annat runt hål, ansett för
 lösepipan. Alla dörrar utåt från går-
 den voro heldörrar av plank, likaså por-
 tarna, och alla fönster voro försedda med
 "lämnar" utåt samt med grova järngat-
 lar på insidan. Lämnamna tillstöttes
 från Kvällarna med järnkonmmar, fästa
 vid fönstrets mitt (fönstroposten), med en
 järnspole (med hand), som sattes genom
 konmmarna och fönstroposten på en fäs-
 tes på innersidan med en mutter, som
 påskruvades.

Hela den gamla pyggås-
 gården (i Hallavara) var byggd med
 tanke på ~~försvaret~~ ^{Skiv endast på denna sida} mot snäpphanar

(vilka hängde i Hof under Snapphans-
tiden), fjärdliga störtbärersamt inbrotts-
tjuvar, som det fanns gott om i äldre tiden.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16

3206

I Stallet funnos fyra spiltor:
2 större till hästarna samt 2 mindre till
till folken och ev. till besökandes hästar;
de stodo vända med huvudet mot "folke-
n" samt åto ut små, fast sittande krub-
ber. I "forloren" stod en "skärkista"
(hackselmaskin) mot "maensid", och
vid sidan av denna låg hackselstegen;
varjämte man vid västra kortväggen
placerat "bloddhoen" - för blandning
av hacksel och mjöl i vattnen.

"Maensid" inrymde fyra lås
till korna samt två mindre lås till kal-
varna. Korna stodo med huvudet
mot forloren, med låga väggar mellan
läsen. Närmast bakom korna

— träs över de sex lesern — låg en tjäkt
plantea, kallad "hammelstork", och i en
nas lespåls låg 4 tum högre än "man-
sids" plan lekom. Ingen farskild
gödselrännare fanns, men galvet lekom
Rorna lutade något inåt mot dem.

Dessa åto ut lösa, flyttbara krukka
(trå) med en trårika midt över, och dessa
fångjorde mellan varje måltid. Slövar
ledde utåt på välf från ställen som "man-
sids" för utförande av gödsel, samt inåt
gården — de senare voro halvslövar.

Mellan lozen och de ledda logollus (terre-
sidor fanns en ung. I alla hög plant plan-
kalkning). Sedan på den — som inrymt
i dessa — tröskats på lozen med slaga,
skulle de passas genom "kastning"
och då upphängde man på ledda sidor
om denna hast fäster och "astropaltan".

Upp. 6. 1892
Skr. 18. 1892
Skr. 18. 1892

Skr. 18. 1892
Skr. 18. 1892
Skr. 18. 1892

På att inte såderstämman därunder skul-
le bestå i "fogöllen". Tillport avvä-
des delvis till "vagnsport", och "strävmel-
leden", som var skild från denna endast
genom en lågt plank, användes för last-
brukets redskap o. d.

"Sårahöddan" såväl som
"Prinahöddan" (vrellöjd) voro uppförda
med fjörta grästusväggar samt täckta
med halmtak liksom f. ö. hela gården,
med ryggning av karvar. Idinnu gick
vanligen lösa ute i stegen hela vintern
(vint. ev. i vintersvin) - och öppnade
för dem u. det på morgonen, och så fingo
de komma tillbaka, när de själva ville.

På gårdsplanen vid rygggåsstugans
södra vägg stod en rad liljeknoppar (av hälm),
och framför dem var en liten odling av rosor

Phane

Hors sv

uppt. av

Emil Lidman

1930.

och andra klommar, avsatta för leinas
behov av honung.

Några detaljer rörande
den gamla gärdens bygggnadsätt:

Värdställetarna voro "glöggade" i genom
stolpsarna, och genom varje "ljälte" hade
satt två träsluggor för att hålla sam-
man bygggnaden — spik fanns ej i
hela bygggnaden — utom till en del lår.

Bjältearnas storlek var 6 x 8 tum, och
sparrarna voro $7\frac{1}{2}$ alnar långa; stol-
parna voro av ek, liksom ryllarna.

Väggarna utgjordes av 3 tumms liggande
plank av karnfur "holavägg" eller "sjuv-
kävängar". Planterna voro pålade
liksom också stolpsarna samt av 10-12
tumms lerid, och av ungefär samma bredd
vor de opöljda golvbräden (av. karn-
ljälte) "här" stengolv.

19
3206

V. Gärden
f. l. 11116
Kornviken 11116.

Plauken höllos sammån genom träslugg-
gar mellan feno. Alla dörrar voro satta
tillverkade av tjocka Kärnfuru bräder,
som sammån höllos med infällda trärlår
samt med träsluggar, som voro inslagna
i de tre nne yttersta bräderna och genom
trärlårna. Alla innerdörrar voro för-
sedda med trälås, och även "gångjärnen"
till dessa voro av trä. Tillägga må gälla,
plauken i "ästra hus" var av ek. Vångarna
i "västra- och ästra hus" voro malena, en-
dast i pyggåstugan fanns dragning
"draning"; före jul var det vid linne drag-
ning, och först till jul uppsattes den blå-
vita "draning", som togs ned först
fram på våren.

Sådana fider hade man
på denna gård man på backar och
åkrar, varpå

1.
exempel: En skogsbacke hette "Eske-
rån", ett område med därå fordom belägna
ållehögar; vidare "Höddeljär", en annan
skogsbacke, å vilken en gång skulle ha
funnits leoplatser och odlingsrösen
(hödda = hydda?). En liten skogsdunge
sydväst om gården kallades "Björsko";
öven å funnos ållehögar samt
därtill en "Killa" (Källa), kallad "Björsko-
Kullan", för Kreaturen vattades om
sommar. Östra åkern å egendomen
kallades "Knaggda åkern", förmodligen
därför att åkern var knagglig och stenig.
Västra åkern hette "Eske rånsgården";
samt Björskogens i norr utbredda
sin "Höddeljärs åker" samt "Björsko-
åker" mellan en stor "Körnmosse" (Kör-
mossa) och "Björsko". Raulands ^{backe} ~~backe~~
användes

Sin gårdar hörde en skäddgård, vilken in-
rymde en hel del fruktträd och bärbuskar
samt blommor och medicinalväxter.

Bland prydnadsväxterna märktes
acklyja, lavendel, brandgula liljor, söda
jioner, Salvia m. fl. Medicinalväxter
saknades där naturligtvis inte på en tid,
då man ej gjorde tillgång till läkare. Bland
dessa må nämnas "hyll" (fläder), på vars
förkade blommor, man kokade "hyllte",
som dracks vid förkyllning, "malurt" (mal-
ört), vars blomställningar lades på krämer,
"malurtkrämer", vilket ansågs
nyttigt för vissa magsjukdomar. På de
bräda, flata stenarna omkring skov-
stam, i vilka de voro insatta ("anlägg")
som de kallades, växte baklök, vars blad
sklyddes och användes för att lägga på
sår, "sompur".

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

22

3206

3.

från fätkäring av säv; "Loverstock" användes
färdmot till Ror, som också Rälvad, från att
de skulle få god modlustet.

Herrslöjd leveres
alltid under vintern, då kuggkubben och
jättebänken flyttades in i ryggstugan,
och man tillverkade där allhandla red-
skap och verktyg av trä, som användes
på gården, medan Rimmorna under
de långa senhöst- och vinterkvällarna
vid "Gallans" matte sken sullo vid sina
"spengerockar" = spinnrockar, och samtidigt
ledrogs man till att underhålla den goda
stämningen med berättandet av sagor,
sånger och gammal folktro såväl som
fröjsgalet av folkevisor.

Gårdens
redskap var (i huvudsak) de här
främmande: Skriv endast på denna sida! träändarna

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

23

3206

Skäma

Höfs an

Höfs an

Höfs an

Höfs an

Höfs an

Höfs an

en styrelång, träpinnaharv, trägref
"träskövel", pläjt = slaga, "segl" = skära,
"rispsidd", med vilken man skar av ris
och leutkar å ångmarkerna. Så hade
man en större "träskäppa" = långskopa
vid utfodringen av hästarna, en något
mindre på sadelskäftet samt därtill en
liten kassskopa, som användes vid
kastning av sad på lojen samt slutli-
gen en träspann med trägref.

Ar vagnar fanns på gården
en "arbetsvagn" med "lönsticker" en s. p. "halv-
lössvagn", och till den hörde "mönsterma-
läderna", som användes för utförsel av
gödsel på åkrarna samt för mindre sten-
körsl, vidare "höstaläderna", vilka för-
sattes vagnen för införseln av säden. Vid
hinförseln av ångskört sålde man
upp långa

inmellan "ladderstängerna" så att surrade
ett rep längs lassets sidor "hovajling"
och över lasset i dess längdriktning s. s. R.
"lassmaj" — en lång stång, något kånge-
lätt lasset, som parrades med rep, fästas
da vid vagnens ändar och lagda omkring
instärningarna på stängens ändar för att
repet inte skulle glida av dessa. Till ar-
betsvagnen hörde dessutom "stänglädder",
som användes vid stängfrämträng.

— "Björnavagnen" var försedd med grova
träslar, såväl stora och grova träbjäl-
tar utän oärliga järnbeslag — lötta och hop-
fogade genom från ändarna av dessa
svult inslagna träslar. "Björnavagnen"
användes vid förslaget av stora, tunna
stenar, t. ex. från pyttlingar.

Enne män från Håga i Hof. Rode en
gång med dem. Skriv endast på denna sida. gård "Björnavagn"

till Kristianstad med Hofs ena kyrkklocka
 på för en dinstädes på den onsgjuten. Då
 denna resa tog en rundlig tid, var man
 försedd med bestant mat och jämt
 fodret till de tvänne paron hästar, som dro-
 go den tunga vagnen. Därjämte med-
 fördes en "Gärpsyt", emedan man då och då
 måste "smoja" de grova träslännen.
 — Man gånge då dessutom på grund
 av resans längd fömpligast ännu kvar-
 ståa i staden, tills klockan vart om-
 gjuten. — I en gård där hördas då
 jämte en fin vagn s. s. "Karmarajn",
 och denna begagnades, då man skulle
 till kyrkan, till Palas, bröllop o. s. v.

— Åkarna från vursad-
 den "Skreddes" på hosten = köptes med åren
 = arder med på långt ifrån varandra
 skilda färar

7
levar prövd an upptömd myta. Den 6 april
då det s. R. "13:de ugataled gick eng" — man
syntes härvid ha räknat från Brulöpare
från till den 6 april, och så räknade man
därifrån leaslänges framåt 13-12-11 uge-
taled o. s. v. — Skulle man "ut å fryda
jörnen" d. v. s. "rista" q. Klyva med ådrut
de breda Rammarna mellan fjärrerna
från höstkörnen, varefter man någon
tid senare "trådade" dessa fjärrer från så
slutliga köra, övåkeren med tråkarven.
Efter såddarna nedmyllades såden med
årdev, då det gällde varsåden — detta kallades
att "suaarja" — rågen därmed nedmyll-
leds med harv. Man odlade ro-råg,
Korn, havre, ärtor, päror (=potatis) samt
lin och hampa. — Öfverfrö Råden man
ej till, var för sådsårkarna efter slätterne
ej lämnade något bete. —

Det enda lete, som fanns, var det å augar
och korgar befulliga. När augarna skul-
le slås, kunde det tillägnat vara glädje och
fröjd. Primmarna kopsamlade det slag-
na augshört i lerida s. k. "strånger" på bo-
liga platsen för att de skulle torka lättare
och för att man sedan lättare skulle kunna
lägga det i säcken, och därvid sjöng man
stundom gamla visor, såsom "När ä' de
solit å varus på näset". När augshört
i strängarna något vissnat, lades det i
långa, smala "stäckar" eller "håsar"
(utan stötar), man "håsar" hö..

Ödliagsfölj: Man sådde (efter
gödsling) frön på senhösten ("vintror")
eller någon gång på våren "vårro", andra
året (andra skiftet) såddes där korn
och havre, tredje året (tredje skiftet)
potatis (efter gödsling) samt

9.

ärter och lin etc. Nyodling till potatis Run-
de tillgå på, att man på utgångsbacke gods-
lade (med naturl. gödsel), och efter gödslan-
lade man potatisen där ovanpå i rader,
varefter man lade en tunn över varje po-
tatis. - Vid potatisplösteringen sådde
man åter korvorna samt höfsamlade
de under dem liggande potatisknölarne.

— Följande är sådder efter jordens be-
aktning på denna nyodling. - Hördpro-
dukterna, såd, ärter o. s. v. förvarades på
"västra hus" och "östra hus" loft.

— Interiör från ryggroststugan. -
Sittning på värmen, som ofta var kall, tog
gäsen in i "stugan", då de lägs på ägg, och
så fingo gäsen jämta gästlingarna
stanna där in i en kort tid (i en horn)
bortåt fjorton dagar efter deras framkomst.
Även får, som skriv endast på denna sida! på värmen skulle

9.

ha laum, kogos in i stugan, och så fingo
laummen stanna. Ror, en tid, till de Randa
tala kylar i får huset eller möjligen kan
de släppas ut på äng eller i kage.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

30

3206

Här nedan följer en Skildring
av Kläddräkten i Hälz som poeten!

Klämmas arbetsdräkt under som-
maren utgjordes av linnebyxor ("linbäcken")
och linne rock (av klaggaron), av en lin-
skjorta päms tummare ullstrumpor ("ull-
huser"). Därjämte använde man
tråskar, j. d. gick man mycket karfota
under den arstiden även på åkrarna
och i vagnan eller också "Kjippe", d. v. s.
karfota i tråskarna. — Dräkten
vintertiden bestod av vadmal (vall-
mar) (blandn. av ull och lin med lin till
varp), kort rock, vanligen "Skongbröja"
och "Skongväst" av färderna

Skriv endast på denna sida!

en massa, liksom av färskt med ull
ut, samt med nedgådda "flakbar" för
äronen, då det var mycket Raut, tjocka
"hunnabärgena ullhusen" såväl stora
vintertråskar, försedda med stoppade
putar över vissarna. Sitt underkläder
använde man hemvärda ullskjorta (hå-
ten ull, härtan lin) — var det mycket Raut,
utbyllo (man dock dessa med hetylleskör-
tor, under underkläder utgjordes av hem-
strikade yllekalponger, som kallades "härfor".
Händerna skyddades med ena ärtan
av "pussavanta" med två istipade "hunnor"
(de yttre), på att man kunde vända dem,
då de blevo släta på rimmersidan i handen.

Hänrens bästvärdrätt
bestod av Rauttykor av mörk blå eller
svart hemvärda radmal prydda med
två ^{tre} ~~å~~ silvers ^{Skiv endast på denna sida!} snapperar vid

32
3206

utsidan av knäna; de vid knäna smala
byxornas knäppts där med knäppar.
Rocken var mycket kort (även den av vad-
mal och sammetfärg) och knäppts med
silvertknäppar samt pryddes ännu
på yttresidan av vardera ärmarna med
tvänne silvertknäppar. Benen täck-
tes med långa grå p. p. "vrånggångsstrum-
por" (avigtidsbening); folkklädnaden
bestod av långkor med silversämme,
och på huvudet bar man en hög svart hatt,
vidast upptill. Under vintern användes
därtill en fotrid svart eller blå vadmal-
rock.

Den Siste, som veteligt bar denna
Bjäre härads² högtidsdräkt - Långfreden
den bländ allmogens var förvarma ut
krak - var en gammal ena i Heltarasa
(Hof), vilken

Skriv endast på denna sida!

använde den vid

gudstjänstbesök - och detta intä 1850-
talet.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

33

3206

Qvinnornas vardagsdräkt under
vintern bestod i en lång "skengkjortel"
samt en "skengtröja" och "kosta"; underkjö-
ren var upstickad "ställe", vadderad som en
sticktäck med ull eller lemmull; innerst
hvar man en mycket lång "särk" med "öpslöd!"
och "nårdill" - "öpslöd!" var av lärft - (linne)
och utgjorde den övre delen, nårdillen, den
nedre delen, var därmed av grov "klay-
garnsvån"; öfver "särken" hvar man en
hemstickad ylleundertröja. Sin huvud-
bonad hade man en "yll skurkle", därjäm-
te var man, då det var kallt, iklädd en s.k.
"hjärterärmare", en trekantigt yllestycke
med långa snickar, lagt öfver axlarna och
knutet på ryggen. — Qvinnornas
var dagsdräkt

Skriv endast på denna sida!

under sommaren

4.

utgjordes inmost av "särken" och utstupa
 druvan av kjolen, värd till hälften av lin
 ne, till hälften av gulle och Rallars väv
 Ren, vidare hade man en kort tröja, som
 räckte till gallningarna och av samma
 slags tyg som kjolen, vilken senare till
 en del var täckt av en "förtä" (förtäde).
 Huvudbonaden utgjordes av en linne
 hätta, som knöts i nacken och under
 haken. — Skinnornas hög
 tidsdräkt utgjordes av en pärisfär-
 gad quiltad, en lin av grön perokad
 sand en vill med halsen perodrat linne
 med skjortärmarna under "livet"; över kjolen
 bar man en vill, perodrat "förtä" med
 bred fäll, strumporna var vita, och
 huvudet täcktes av en vil perodrat mör-
 sa. Förtäklädnaden bestod i svarta
 skor med

 LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV

 34
 3206

Skriv endast på denna sida!

silverspänne,

35: — En vardagsdräkt från senare tid än
här förut beskrivna anses ha haft
följande utseende: en blå och lera
suesbrandig kjol av hemvävt värken
och sannolikt lin "av samma slags tyg,
en kunnad kläde av storrutigt tyg i rött,
blått och vitt och där till förkläde
i samma färgning men med mindre
puta. — Frågan om Bjäre härads
högtidsdräkt för kvinnor är något pro-
blematisk. Gjorda efterforskningar ha
inte givit något absolut säkert, men
dock en högst sannolikt resultat. Den
här ovan beskrivna högtidsdräkten
är emellertid upptagen som härads-
dräkt och användes bl.a. vid härads
hembyggsfester. —

Om den gamla gårdens släkthistoria

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

36

3206

Gårdens första kände ägare var en änka,
som hette Anna Bengtsson, vars gård
år 1800 köptes av Per Nilsson och hans
hustru Anna Jönsdotters från Hallavara,
och från den övergick gården till deras
datter Kerstin Persdotters, gift med
Jöns P. Erlandsson från Haga (Hof),
som till Erland Persson från Klautahagen
(Hof) — gården kallades "Borkils gård".

Efter deras död gick densamma i arv
till sonen Per, vilken som sjöman ("bäste
man") antog namnet Peter som i st. J.
Erlandsson. Han var gift med Kerstin
Persdotters, vars mor Pernilla Ebbes-
dotters var kommen från Karsjö
i Västtra Karpas socken, och hon levde
ännu (1930). Skriv endast på denna sida! i en ålder av

93 år. Aeras son är den nuvarande
 ägaren till egendomen, men ej till gården,
 vilken för länge sedan är nedriven,
 heter John Petersson och är prästman
 till gårdsbeskrivningen, i enlighet
 med vilken jag uppgjort påskat-
 tningen av denna. Han är också
 den, som lämnat mig flertalet upp-
 giften om livet i gården dess sader och
 bruk, kläddräkt m. m.